

Abstract

In this essay, I will examine what Origen of Alexandria believed about the resurrection of the body. Origen was condemned as a heretic at the Second Council of Constantinople in 553, one of the main reasons for this was that he was said to deny the physical resurrection of the body.

Due to the condemnation of Origen, the work of copying his works was also stopped, with the result that many of Origen's works do not exist today, making it difficult to know what Origen actually believed about the resurrection of the body. This is also a contributing factor to the fact that Origen's doctrine of resurrection is still debated among scholars today. The purpose of this essay is thus to nuance this research to create a greater understanding of Origen's theology of resurrection.

To answer the question of what Origen believed about the resurrection of the body, I will analyze his own works *De Principiis* and *Contra Celsum*, as well as the quotes of Origen found in Epiphanius' *Panarion* 64 and Jerome's *Against John of Jerusalem*.

To do this, I have done a conceptual analysis of selected concepts that Origen used when discussing the resurrection of the body. Today, there are many theories that concern the body and corporeality, which clearly shows that we cannot assume that there is only one understanding of the body. Based on this, it is therefore important to consider what these concepts meant in Origen's authorship without carrying a preconceived understanding of them.

What I have concluded from this analysis is that Origen saw our physical bodies as consisting of a corporeal form (εἶδος) and physical matter that adapted to this form. What then happens at the end of our earthly life is that our corporeal form dies and thus releases all the physical matter that previously enveloped it. This corporeal form will then assume a kind of spiritual matter when it has ascended to heaven. Thus, the only thing that remains of our current bodies in the afterlife is our corporeal form, which is why Origen believed that the resurrection of the body actually means the resurrection of the corporeal form (εἶδος).

Keywords: Origen, resurrection, resurrection of the body, spiritual body, σῶμα πνευματικόν/*soma pneumatikon*, physical body, εἶδος, corporeal form

Innehåll

1. Inledning	1
1.1 Bakgrund	1
1.2 Syfte och frågeställningar	1
1.3 Tidigare forskning	2
1.4 Material	5
1.5 Teori och metod	7
1.5.1 Kropp och kroppslighet	7
1.5.2 Begreppsanalys	9
1.6 Disposition	9
2. Bakgrund	11
2.1.1 Origenes liv och kontext	11
2.2 <i>De Principiis</i>	12
2.3 <i>Contra Celsum</i>	13
2.4 <i>Panarion 64</i>	15
2.5 <i>Mot Johannes av Jerusalem</i>	16
3. Undersökning	17
3.1 Origenes om själ och uppståndelse	17
3.2 Origenes om begreppet kropp och kroppens uppståndelse	20
3.2.1 Fysisk kropp	23
3.2.2 Andlig kropp (σώμα πνευματικόν/ <i>soma pneumatikon</i>)	27
4. Resultat	31
4.1 Sammanfattning och slutsats	31
Litteraturförteckning	32

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Origenes var under sin livstid och många år därefter betraktad som en teolog vilken på många sätt representerade en ortodox tro och lära. Han beskrivs bland annat av Eusebios av Caesarea, en framstående biskop och nära vän till kejsar Konstantin I, ha visat stora bevis för sin ortodoxa tro.¹ Trots sitt stora inflytande och goda anseende så börjar Origenes anklagas för heresi i början av 300-talet av Methodios av Olympus då han anser att Origenes förnekade den fysiska kroppens uppståndelse.² Av detta kom sedan att följa en rad olika heresianklagelser riktade mot Origenes som mynnade ut i att han blev fördömd som heretiker år 553 vid det andra konciliet i Konstantinopel.³

Människans uppståndelse var i den tidiga kyrkan en av de frågor som skapade störst debatt vilket också ledde till flera inomkyrkliga splittringar.⁴ Det som var centralt för denna diskussion var frågan om huruvida människan skulle uppstå i sin fysiska kropp eller inte.⁵ Frågan om uppståndelsekroppen blev viktig på flera sätt. Bland annat så blev den en markör för huruvida man hade tolkat apostlarnas lära rätt eller inte.⁶ Det var också en fråga som handlade om vad det verkligen innebär att vara människa och vad som är människans identitet. Är en människa i sin "fulländade" och uppståndna form bara sin själ eller är hon också lika mycket sin kropp; och ifall en människas fysiska kropp inte uppstår, hur ska hon då vara densamma i det kommande livet?

När Origenes blev fördömd vid konciliet i Konstantinopel, bland annat för att han sades förneka den fysiska kroppens uppståndelse, så slutade man även att fortsätta kopiera hans verk. Detta har gjort så att det idag är svårt att veta hur Origenes uppståndelselära faktiskt löd och om det verkligen var så att han förnekade den fysiska kroppens uppståndelse. Detta är något som på många sätt har bidragit till att forskare har kommit att tolka Origenes uppståndelseologi olika och gör därför att det är fortsatt relevant att undersöka detta idag.

1.2 Syfte och frågeställningar

Mitt syfte med denna uppsats blir således att undersöka och försöka redogöra för hur Origenes såg på kroppens uppståndelse utifrån hans verk *Contra Celsum* och *De Principiis*

¹ Eusebios, *Kyrkohistoria* 6.2.

² Lehtipuu 2015, s. 135-136.

³ Crouzel 1989, s. 47.

⁴ Lehtipuu 2015, s. 2-3.

⁵ Lehtipuu 2015, s. 9.

⁶ Lehtipuu 2015, s. 13.

samt de citat av Origenes som återfinns i Epifanios *Panarion* 64 och Hieronymus *Mot Johannes av Jerusalem*.

Eftersom Origenes blev fördömd som heretiker på grund av att han ansågs förneka att människan skulle uppstå med en fysisk kropp blir det extra viktigt att se närmare till de begrepp som Origenes använde för att beskriva uppståndelsekroppen och analysera hur dessa användes i hans författarskap. Idag råder det stor splittring bland forskare när det kommer till Origenes uppståndelsesyn. En anledning till denna splittring är att forskare har en väldigt skild syn på hur Origenes förstod begrepp som bland annat "kropp" och hur han använde dessa i sitt författarskap. Alltså, trots att Origenes syn på uppståndelsen är ett så väl behandlat ämne så är forskningen kring Origenes uppståndelsesyn fortsatt väldigt splittrad. Jag kommer därför att arbeta utifrån hypotesen att en stor anledning till denna splittring beror på förvirring kring hur Origenes såg på begrepp som bland annat "kropp". Jag kommer av den orsaken i denna uppsats försöka skapa större förståelse kring Origenes syn på dessa begrepp. Mina frågeställningar för denna uppsats lyder således följande:

- Hur såg Origenes på kroppens uppståndelse?
 - Vad för slags "kropp" menade Origenes skulle uppstå?
 - Vad betydde kropp i Origenes författarskap?

1.3 Tidigare forskning

Det har genom åren skrivits mycket om Origenes. Inte minst har det skrivits om hans syn på människans uppståndelse och de konsekvenser som denna fick för honom och hans efterföljare. I artikeln "Bodily souls? Paradoxical bodies in Origen's theology of progress" så skriver Lavinia Cerioni om hur det går att se tre slags trender i forskningen om Origenes syn på uppståndelsekroppen.⁷ Cerioni menar att det först finns de forskare som menar på att Origenes inte förnekade kroppens uppståndelse men att han istället menade att vi i uppståndelsen kommer ha en slags andlig kropp, till skillnad från vår nuvarande, fysiska kropp. Sedan menar hon att det finns den grupp som argumenterar för att Origenes helt och hållet förnekade uppståndelsen av kroppen, oavsett substans. Till sist skriver hon om de som menar på att Origenes visst trodde på en fysisk uppståndelse där människorna kommer ha kroppar som liknar våra nuvarande även i det kommande livet. Det framkommer alltså ganska snabbt när man ser till forskningen att det inte finns någon som helst konsensus kring

⁷ Cerioni 2019, s. 22.

hur Origenes faktiskt såg på kroppens uppståndelse. En av de största anledningarna till detta är det rådande källäget. Idag kan vi främst ta del av Origenes texter i latinska översättningar som både kunde syfta till att försvara och anklaga honom.⁸ Detta för även med sig risken att dessa valde att framställa Origenes på ett visst sätt, vissa för att visa på Origenes heresi, andra för att istället visa på hans ortodoxi. Detta är såklart något som gör det extra svårt att bedöma vad Origenes själv ansåg.⁹

En av de mest framstående Origenes-forskarna var Henri Crouzel som enligt Cerioni hör till den första gruppen forskare, alltså den grupp som menar att Origenes trodde på en andlig uppståndelsekropp. Crouzel skrev bland annat *Origène* där han sökte ge en nyanserad skildring av Origenes teologi och liv. Crouzel menar i detta verk att en stor anledning till att Origenes av många framställdes som heretiker berodde mer på polemik än på hur hans läror faktiskt löd.¹⁰ De som anklagade Origenes, menar Crouzel, misstolkade ofta hans läror eller förvrängde dem och spred sedan vidare sin tolkning och påstod denna för att vara Origenes egna.¹¹ Eftersom de ofta hade misstolkat Origenes läror kritiserade de alltså sin egen uppfattning om vad Origenes tänkte, istället för att kritisera vad han faktiskt tänkte.¹² Crouzel hävdar också att Origenes ofta kunde vara tvetydig kring hur han använde vissa begrepp, bland andra begreppen *kropp* och *okroppslig*.¹³ Eftersom dessa är begrepp som i Origenes författarskap kan förstås på flera olika sätt så blir det extra viktigt för oss att se närmare till dessa. På så sätt kan man skapa en större förståelse för hans teologi.

Anders-Christian Jacobsen tillhör enligt Cerioni den andra gruppen forskare och han skriver i "The nature, function, and destiny of the human body" om vikten av att se hela Origenes teologi för att förstå hans syn på den fysiska kroppen. Han gör detta genom att studera hur Origenes använder Paulus tankar om människan som ett frö¹⁴, samt hur han ser människans kött som själens kläder i det jordiska livet.¹⁵ I artikeln så argumenterar Jacobsen för att Origenes trodde på att allting till slut kommer att upptas av Guds godhet och bli ett med honom.¹⁶ Eftersom Origenes, enligt Jacobsen, trodde på att Gud var radikalt transcendent så betyder detta att våra själar, när de blir helt genomsyrade av Gud, kommer att anta denna transcendens och inte längre behöva en kropp. Kroppen är för själen endast ett

⁸ Crouzel 1989, s. xii, 48.

⁹ Chadwick 1948, s. 102.

¹⁰ Crouzel 1989, s. 172-173.

¹¹ Crouzel 1989, s. 268.

¹² Crouzel 1989, s. 248-249, 256.

¹³ Crouzel 1989, s. 90.

¹⁴ 1 Kor 15.

¹⁵ Jacobsen 2019, s. 36-37.

¹⁶ Jacobsen 2019, s. 50.

verktyg som behövs för att kunna nå denna slutliga form, för att människan på så sätt ska kunna straffas och renas.¹⁷

Den sista grupp forskare som Cerioni nämner är alltså de som argumenterar för att Origenes faktiskt trodde på den fysiska kroppens uppståndelse, till denna grupp hör bland andra Mark J. Edwards. Edwards skriver i “Origen’s two resurrections” om hur vi ska tolka Origenes tankar om två slags uppståndelser. Den första uppståndelsen, menar Edwards, ska förstås som att människan blir ett med Kristus i våra medvetanden, detta är således en uppståndelse som kan ske redan på jorden.¹⁸ Den andra uppståndelsen menar han är den fysiska uppståndelsen där människan alltså uppstår med sin fysiska kropp.

Caroline Walker Bynum skriver i *The resurrection of the body in western christianity, 200-1336* om hur den kristna synen på den kroppsliga uppståndelsen har sett ut under senare antiken och medeltiden. I verket så visar hon tydligt på att det under historien inte har funnits någon konsensus kring vad begrepp som kropp och kroppslighet betyder. Detta leder även in henne på Origenes och all den kontrovers som uppstod inom kyrkan på grund av hans uppståndelseologi. Hon menar i detta verk att Origenes representerade en tydlig medelväg mellan de som å ena sidan höll fast vid tron på en fysisk uppståndelse och de som å andra sidan menade att hela den fysiska världen var ond och därav skulle förgå.¹⁹ Enligt Bynum så menade Origenes att människorna skulle uppstå i sina nuvarande kroppar, dock så ska dessa kroppar i och med uppståndelsen förvandlas till andliga kroppar. Origenes föreslog att det fanns en princip som var inlagd i vår kropp som gjorde att denna kropp förblev densamma, vilken slags materia som än omslöt den, fysisk som andlig.²⁰ Utifrån detta så kunde Origenes visa på att det fanns en kontinuitet mellan den fysiska kroppen och den andliga. Hon lyfter sedan även den debatt som uppstod på grund av denna lära som till slut ledde till att Origenes blev fördömd.²¹

Henry Chadwick skriver i “Origen, Celsus, and the resurrection of the body” om Origenes verk *Contra Celsum* och på vilka sätt han och den grekiske filosofen Kelsos, vilken han i verket argumenterar mot, skiljer sig i synen på uppståndelsen. Chadwick menar i artikeln att Kelsos med sin väldigt negativa syn på det fysiska får Origenes att på många sätt försvara kristendomen mot denna kritik och visa på hur det fysiska inte är dåligt i sig.²² Detta visar tydligt på hur Origenes, även fast Chadwick menar att han inte trodde på en fysisk

¹⁷ Jacobsen 2019, s. 47.

¹⁸ Edwards 1995, s. 508.

¹⁹ Bynum 1995, s. 63-64.

²⁰ Bynum 1995, s. 66.

²¹ Bynum 1995, s. 87.

²² Chadwick 1948, s. 96.

uppståndelse, såg det som att det fysiska spelade en viktig roll i människans resa tillbaka till Gud.

Utifrån allt som i detta avsnitt nu har nämnts så kan vi konstatera att Origenes syn på uppståndelsen är ett väl utforskat ämne. Trots detta så kan vi också se hur det råder många skilda uppfattningar om vad Origenes faktiskt ansåg om kroppens uppståndelse, vilket ger oss anledning att undersöka detta ytterligare.

1.4 Material

Det material jag kommer att undersöka i denna uppsats är dels Origenes egna verk *Contra Celsum* och *De Principiis*. Jag kommer också att använda mig av ett utdrag av Origenes *Kommentar till den första psalmen* och Methodios återgivelse av Origenes tankar i sitt verk *Om uppståndelsen* som återfinns i Epifanios *Panarion* 64. Jag kommer slutligen att undersöka de citat av Origenes som förekommer i Hieronymus *Mot Johannes av Jerusalem*. Jag kommer huvudsakligen att använda mig av engelska översättningar men eftersom denna studie till stor del kommer att handla om betydelsen av begrepp så kommer det också vara nödvändigt att se till vissa begrepp i de grekiska och latinska grundtexterna. På detta sätt löper inte dessa begrepp risken att förlora dess betydelse genom någon översättning. Utöver beskrivningen av materialet i detta avsnitt så kommer jag även att diskutera detta mer ingående i kapitel två.

Som tidigare nämnts så slutade man att kopiera alla Origenes verk i och med att han blev fördömd av kejsar Justinianus, en del av dessa förstördes också.²³ Som vi också har sett så gör detta att vi idag till största delen måste förlita oss på människor som har citerat Origenes istället för att läsa Origenes egna tankar. Två av hans verk som däremot finns bevarade i sin helhet är *Contra Celsum* och *De Principiis*.

Contra Celsum skrevs runt år 245 och finns idag bevarad i sin helhet på grekiska, den är skriven som ett svar på filosofen Kelsos verk *Sanningens ord* i vilken han attackerar den kristna tron.²⁴ I denna apologi som består av åtta böcker så reflekterar Origenes bland annat över relationen mellan kristendomen och grekisk filosofi, vilka belägg som finns för den kristna tron och hur uppståndelsen bör förstås.²⁵ Versionen som jag använder i denna uppsats är översatt av Henry Chadwick 1953 men jag kommer som sagt även att använda mig av den grekiska grundtexten för att på så sätt kunna analysera vissa av begreppen.²⁶

²³ Crouzel 1989, s. 41.

²⁴ McGuckin 2004, s. 32.

²⁵ Crouzel 1989, s. 47-48.

²⁶ Origenes. *Contra Celsum*. Ed. M. Borret, SC 136, 147, 150.

De Principiis är skriven runt år 230 och består av fyra böcker, detta sägs också av många vara det allra första systematisk-teologiska verket.²⁷ I *De Principiis* så försöker Origenes förklara vad den kristna tron består av och går ut på, han diskuterar här saker som treenigheten, hur man ska förstå Skriften men även uppståndelsen.²⁸ Till skillnad från *Contra Celsum* har det av *De Principiis* endast bevarats vissa fragment av den grekiska grundtexten, resten av texten har bevarats genom Rufinus latinska översättning.²⁹ Denna översättning gjordes år 398, alltså mer än 150 år efter att Origenes gav ut den på grekiska, det största problemet är dock att Rufinus själv erkänner i förordet av hans översättning att han har valt att utesluta vissa bitar då han påstår att dessa lagts till av sådana som han ansåg vara heretiker. Rufinus medger även att han har lagt till sådant som han tyckte fattades i texten. Jag kommer i detta arbete att använda mig av John Behrs översättning från 2017.

Methodios *Om uppståndelsen* är skriven med ett polemiskt syfte och är specifikt riktad mot Origenes och hans anhängare.³⁰ I texten så anklagar Methodios Origenes för att ha heretiska åsikter om uppståndelsen som han sedan argumenterar emot, med detta så återges Origenes syn på uppståndelsen vilket gör den till en källa av stor vikt när det kommer till att undersöka Origenes uppståndelseteologi. Samtidigt så gäller det att vara försiktig när en text är skriven med ett polemiskt syfte för att visa på hur Origenes var en heretiker. Detta kan föra med sig att Origenes inte framställs på ett rättvist sätt då Methodios så tydligt som möjligt vill visa på Origenes heresi.

Methodios text där han säger sig återge Origenes tankar om uppståndelsen finns till viss del bevarad på grekiska i Epifanios *Panarion* 64 där han citerar Methodios verk för att visa på Origenes heresi.³¹ Epifanios har här också citerat en del av Origenes verk *Kommentar till den första psalmen*. En del av den grekiska texten finns också bevarad i Fotios I *Bibliotheca* tillsammans med hans egna kommentarer.³² Texten sägs också finnas bevarad i sin helhet i en fornkyrkoslavisk version.³³ Jag kommer här att använda mig av Frank Williams översättning av Epifanios grekiska grundtext från 2013.

Hieronimus *Mot Johannes av Jerusalem* är skriven runt år 397.³⁴ I verket så förklarar Hieronimus för en romersk senator vid namn Pammachius varför han och Epifanios valt att anklaga Johannes av Jerusalem för heresi, anledningen var att Epifanios tyckte att han

²⁷ John Behr 2017, s. xvii.

²⁸ Crouzel 1989, s. 45-46.

²⁹ John Behr 2017, s. xxi; Origenes. *De principiis*. Eds. Crouzel, Simonetti, SC 252, 268.

³⁰ Lehtipuu 2015, s. 16-17.

³¹ Epifanios. *Panarion*. Ed. K. Holl, GCS 31.

³² Fotios, *Bibliotheca* 234.

³³ Crouzel 1989, s. 45.

³⁴ Hritzu 1965, xiii-xiv.

sympatiserade med Origenes. Eftersom Origenes inte var fördömd som heretiker vid denna tid så går verket till stor del ut på att förklara för Pammachius på vilket sätt Origenes är en heretiker och Hieronymus inkluderar därför citat som han påstår att Origenes har skrivit i sina böcker, bland annat ur hans böcker om uppståndelsen. På detta sätt blir Hieronymus brev av högt värde för detta studium. Jag kommer använda mig av W.H. Fremantle, G. Lewis och W.G. Martleys översättning från 1893 men även här kommer jag att se till den latinska grundtexten.³⁵

Frågan ifall dessa senare källor är pålitliga blir följaktligen relevant att ställa då Origenes tankar här berättas av två personer som anklagar honom för heresi, detta är något som kan föra med sig risken att Origenes åsikter har förvanskats för att skapa en poäng hos författarna. En sak att däremot ha i åtanke är att det under denna tid verkar ha funnits minst två verk av Origenes med titeln *Om Uppståndelsen* som väldigt många kände till.³⁶ Utöver dessa två så ska det också ha funnits ytterligare två verk om uppståndelsen, skrivna av Origenes i form av en dialog. De som läste Epifanios, Methodios och Hieronymus texter hade troligtvis även läst Origenes egna verk om uppståndelsen och ifall de inte sanningsenligt återgav Origenes åsikter såsom han beskrev dem i sina verk och istället hittade på saker om honom så hade de själva förlorat sin trovärdighet. Det går även att se att de tankar som Origenes sägs ha yttrat enligt Epifanios, Methodios och Hieronymus stämmer överens med de tankegångar som Origenes yttrar i de verk som vi vet har skrivits av honom.³⁷ Detta visar alltså att dessa tre Origenes-kritiker inte helt och hållet hittade på utan att de faktiskt har underlag för att detta var vad Origenes faktiskt tänkte och sade om kroppens uppståndelse.

Följaktligen så är det värt att ännu en gång konstatera att det bristande källäget gör att det är svårt att veta vad Origenes ansåg om kroppens uppståndelse. Detta gör oss därför tvungna att använda oss av Epifanios, Methodios och Hieronymus som källor, trots att de var motståndare till honom.³⁸

1.5 Teori och metod

1.5.1 Kropp och kroppslighet

För att kunna besvara frågeställningen angående vad Origenes ansåg om kroppens uppståndelse så är det väsentligt att jag först klargör vissa saker kring just begreppet kropp. Det finns idag mängder av teorier om kropp och kroppslighet, bland annat har forskare lyft

³⁵ Schaff & Wace 1893; Hieronymus. *Contra Iohannem*. Ed. J.-L. Feiertag, CCSL 79A.

³⁶ Hieronymus, *Brev 33*; Crouzel 1989, s. 39.

³⁷ Dechow 2017, s. 137.

³⁸ Chadwick 1948, s. 102.

fram hur våra kroppar kan fungera som tydliga markörer för vår personliga identitet där vi anpassar dem efter hur vi känner oss inombords.³⁹ Det går även att se i vissa teorier hur våra kroppar istället fungerar som avspeglningar av normer och trender i samhället.⁴⁰ Vad dessa teorier visar är att det inte endast finns en definition av vad kropp faktiskt betyder, det går alltså inte att anta att när någon säger begreppet kropp så tänker dessa oavkortat på den fysiska kroppen som består av muskler, skelett och hud. Vi måste därför genom att se till forskningen om kroppen förstå att det finns mer till detta begrepp än vad vi kanske intuitivt tänker på.

En stor fråga i tidigkristen teologi var hur det skulle kunna bevaras en identitet mellan den jordiska och den uppståndna kroppen. Alltså, ifall vi i uppståndelsen skulle genomgå en sådan slags förändring som Paulus beskriver i Första Korinthierbrevet där vi ska förvandlas, hur kommer vi då fortfarande vara samma personer efteråt?⁴¹ I den tidiga kristenheten så var detta en tanke som fick många att undersöka uppståndelsen närmare och gav således upphov till mängder av teorier gällande den.⁴² Dessa teorier präglades på många sätt av de teologiska och filosofiska strömningarna som fanns runtomkring författarna vilket också gjorde att dessa såg vitt skilda ut.⁴³ Dessa skilda syner på uppståndelsen ledde också så småningom till flera inomkyrkliga debatter. Fokuset i dessa debatter låg främst på hur man hade tolkat att uppståndelsekroppen skulle vara och se ut. Skulle dessa kroppar fortsatt vara fysiska eller skulle vi efter uppståndelsen istället få nya, andliga kroppar? Ett tydligt exempel för detta är när kyrkofadern Hieronymus fördömer Origenes i slutet på 300-talet. Hieronymus påstod att Origenes tänkte att våra kroppar skulle uppstå efter döden.⁴⁴ Detta var dock alldeles för vagt för Hieronymus då han menade att kroppens uppståndelse inte automatiskt betydde den fysiska kroppens uppståndelse. Det visar sig alltså här att Hieronymus lade stor vikt vid vad begreppet kropp faktiskt betydde och att detta också var en stor anledning till kontroversens uppkomst.

Mångfalden av teorier gällande kroppen, både i historien men även i vårt moderna samhälle idag, visar klart och tydligt på att kroppen inte är något självklart och lätt definierat. Detta tvingar även oss som studerar fenomen som dessa att vara extra uppmärksamma i hur vi tolkar och förstår dessa begrepp. Av denna anledning så kommer jag i denna uppsats inte

³⁹ Shilling 2003, s. 4.

⁴⁰ Shilling 2003, s. 8.

⁴¹ 1 Kor 15:51.

⁴² Økland 2009, s. 84.

⁴³ Økland 2009, s. 85.

⁴⁴ Hieronymus, *Mot Johannes av Jerusalem* 25.

utgå från någon specifik definition av "kropp" utan istället försöka se hur Origenes själv tolkade detta begrepp i samband med hans uppståndelselära.

1.5.2 Begreppsanalys

Utifrån det som nu har nämnts i teoriavsnittet så kommer jag i denna uppsats att använda mig av en begreppsanalys som metod. I en begreppsanalys så är tanken att man bryter ner begrepp för att på så sätt se till vilka idéer som ligger inlagda i dem, det är således även viktigt att se till den historiska kontext och de sammanhang i vilka dessa begrepp används.⁴⁵ Till skillnad från ord som används för att beskriva begrepp så kan begrepp istället beskrivas ha ett abstrakt innehåll.⁴⁶ Alltså, ett begrepp får sin betydelse genom att en författare lägger in betydelse i det, på så sätt får ett begrepp sin mening i den kontexten det används.

Det jag kommer göra i denna uppsats är alltså att dels se till den historiska kontext i vilken Origenes levde. Genom att se till Origenes historiska kontext så kan vi redogöra för vilka slags teologiska och filosofiska idéströmningar som fanns under tiden som han verkade. Genom att se till dessa idéströmningar så kan vi bättre förstå hur Origenes genom dessa såg på och förstod begrepp som "kropp" kopplat till uppståndelsen.

Vi kan inte heller plocka ut de begrepp som Origenes använder ur deras kontext och sammanhang. När Origenes använder ett begrepp som "kropp" så gör han detta i en text som är full med andra ord och meningar. Dessa ord och meningar påverkar självklart vilken betydelse som begreppet "kropp" får i texten. Jag kommer därför i denna analys vara noga med att se de begrepp som Origenes använder i deras sammanhang då detta är väsentligt för att förstå vad han lade för betydelse i begreppen.

1.6 Disposition

I det första kapitlet har uppsatsens syfte, frågeställningar, material samt teori och metod presenterats. Jag har även sett till den tidigare forskningen och hur denna uppsats förhåller sig till denna.

Det andra kapitlet består av en genomgång av Origenes liv. Syftet med detta är att redogöra för den kontext i vilken Origenes verkade och se till de idéströmningar som fanns under hans livstid. På så sätt kommer Origenes förståelse av vissa begrepp som han använde i sina utläggningar om kroppens uppståndelse lättare kunna förstås. Av denna anledning

⁴⁵ Lundhaug 2009, s. 187.

⁴⁶ Nationalencyklopedin.

kommer jag i detta kapitel även se närmare till de verk som ska analyseras och sammanhangen som dessa skrevs i.

I uppsatsens tredje kapitel så kommer det att ske en analys och diskussion av Origenes syn på begreppen själ, uppståndelse, kropp och fysisk- samt andlig kropp.

I uppsatsens fjärde kapitel så kommer jag att sammanfatta det jag har gjort hittills och svara på frågeställningen utifrån min undersökning.

2. Bakgrund

2.1.1 Origenes liv och kontext

Vår främsta källa när det kommer till att redogöra för Origenes liv är Eusebios och hans omfattande verk *Kyrkohistoria*. I detta verk försöker han redogöra för alla de som har bevarat apostlarnas tro fram till det ekumeniska konciliet i Nicaea år 325.⁴⁷ Origenes, som senare kom att bli fördömd av kyrkan som heretiker, hade enligt Eusebios en ortodox tro, vilket är anledningen till att han inkluderades i detta verk.

Origenes föddes i Alexandria omkring år 185-186 in i en akademisk och kristen familj.⁴⁸ Origenes far, Leonidas, var särskilt viktig för honom och såg till att Origenes var skolad och förberedd för fortsatta studier i filosofi, han såg även till att Origenes var väl påläst och kunnig om Skriften. År 202 skulle Origenes far komma att bli martyr och avrättas för sin kristna tro.⁴⁹ Efter sin fars död började Origenes undervisa i grekisk litteratur för att på så sätt kunna försörja sin mor och hans sex yngre syskon, detta skulle också på många sätt forma Origenes sätt att tänka.⁵⁰ Efter den stora förföljelsen av kristna i Alexandria sägs det inte ha funnits många kristna kvar, detta innebar också att det inte fanns särskilt många ställen att gå till om man ville lära sig om den kristna tron. Denna situation ledde till att många började att komma till Origenes för att ställa frågor om tron och Origenes började således även att undervisa om detta.⁵¹

Origenes rykte kom att växa sig större och efter ett tag började han istället att undervisa i filosofi.⁵² Origenes sägs ha motiverat detta med att filosofin var viktig för att skapa en större förståelse för Skriften. Det fanns också mycket mer att hämta i Skriften än vad många först tänkte sig, något som Origenes var uppmärksam på. Origenes rörde sig under denna tid i kretsar som höll filosofin väldigt högt, bland annat började han läsa under Ammonius Saccas som också var lärare till Plotinos, som båda två kan anses vara nyplatonismens grundare. Det skulle dock komma att dröja innan Origenes började skriva många av sina stora verk, detta till stor del på grund av hans instabila ekonomi.⁵³ Origenes sägs mellan åren 215 och 220 ha konverterat en man vid namn Ambrosios från den gnostiska valentinianismen till den, enligt honom, ortodoxa kristendomen. Denna Ambrosios, som var väldigt förmögen, började då som tack för detta att sponsra Origenes skrivande vilket ledde

⁴⁷ Eusebios, *Kyrkohistoria* 1.1.

⁴⁸ Crouzel 1989, s. 4.

⁴⁹ Eusebios, *Kyrkohistoria* 6.2.

⁵⁰ Trigg 2002, s. 5.

⁵¹ Crouzel 1989, s. 7.

⁵² Crouzel 1989, s. 10.

⁵³ Crouzel 1989, s. 13.

till att han började skriva mängder av olika verk.⁵⁴ En anledning till hans omfattande skrivande sägs enligt honom själv ha varit att förmedla en lära i samstämmighet med Skriften för att på så sätt förhindra att människor skulle vända sig till de gnostiska "sekterna" i kristenheten.⁵⁵ På så sätt ville Origenes endast försvara den ortodoxa tron.

En stor vändning i Origenes liv som under den senare delen av hans liv var en högt betraktad och uppskattad kristen var hans dispyt med Alexandrias biskop Demetrios. Denna dispyt började då Origenes var inbjuden för att samtala med biskopen när ett krig hade brutit ut i staden mellan stadens invånare och romerska styrkor. På grund av detta hade Origenes istället rest till Caesarea i Palestina och där blivit inbjuden av landets biskopar att undervisa i Skriften och predika för deras församlingar. Eftersom Origenes endast var lekman och varken präst eller biskop så gjorde detta Demetrios förargad och han befalldes Origenes att återvända till Alexandria. Origenes resa till Palestina hade alltså inte bara försvårat Origenes och Demetrios relation utan hade även komplicerat relationen mellan Demetrios och Palestinas biskopar.⁵⁶ Detta gjorde så att Origenes bosatte sig permanent i Palestina år 231 och blev så småningom prästvigd av Caesareas ärkebiskop.⁵⁷

2.2 *De Principiis*

De Principiis har av många ansetts vara det första systematisk-teologiska verket och kom även att uppfattas som ett väldigt kontroversiellt sådant.⁵⁸ I detta verk så ämnar Origenes att först och främst förklara den kristna tron och dess lärosatser men han gör även ett försök att genom spekulationer utveckla vissa av dem. Dessa spekulationer innefattade också att inkludera tankar som var hämtade från grekisk filosofi och genomgående i verket så försöker Origenes att på många sätt förstå den kristna tron utifrån den grekiska filosofin.⁵⁹ Texten finns idag bevarad i sin helhet i en latinsk översättning som gjordes av Rufinus av Aquileia under 300-talet.⁶⁰ Rufinus översättning har på många punkter varit diskutabel då han som tidigare nämnt både har valt att lämna ute vissa delar av originaltexten som han i förordet av översättningen påstår har lagts till av heretiker. Rufinus säger sig även ha valt att "utveckla" vissa stycken i enlighet med Origenes teologi för att klart och tydligt visa på Origenes

⁵⁴ Behr 2017, s. xix.

⁵⁵ Crouzel 1989, s. 14.

⁵⁶ Behr 2017, s. xx.

⁵⁷ Crouzel 1989, s. 18.

⁵⁸ Behr 2017, s. xx.

⁵⁹ McGuckin 2004, s. 36.

⁶⁰ Behr 2017, s. xxi.

ortodoxi som av många under tiden var ifrågasatt.⁶¹ Hieronymus var dock starkt kritisk till Rufinus översättning och menade att han helt förvanskade Origenes egna tankar på många ställen i verket.⁶² Bland annat så påstod Hieronymus att i originalverket så talar Origenes explicit för att även djävulen har möjligheten att bli frälst och räddad. Utöver Rufinus latinska översättning så finns även en del fragment bevarade av den grekiska grundtexten.

När Origenes skrev *De Principiis* så hade hans relation med Alexandrias biskop Demetrios redan börjat brista på grund av Origenes växande popularitet och hans förkunnande och predikande, något som egentligen var biskopens uppgift och inte en vanlig lekman.⁶³ Detta verk blev därför som "spiken i kistan" för Origenes och Demetrios relation där Origenes nu hade gått över från att muntligt förkunna Skriften och tron till att nu ge ut ett så omfattande teologiskt verk. Origenes hade alltså även under sin livstid en komplicerad relation till kyrkan. Detta verk fick även Demetrios att tvivla på Origenes som en teolog och han skrev därför ett brev till påve Pontianus där han anklagade Origenes för "tvivelaktiga läror".⁶⁴ Dessa tvivelaktiga läror handlade enligt Demetrios om Origenes spekulationer kring själarnas ursprung men också om Origenes uppståndelselära som han menade var tron på en andlig uppståndelse.⁶⁵ Anklagelser av detta slag skulle även komma att vara av stor betydelse när Origenes sedan fördömdes vid det femte ekumeniska konciliet, vilket hölls i Konstantinopel 553.

2.3 *Contra Celsum*

Origenes skrev *Contra Celsum* under den senare delen av sitt liv, detta påstås även vara hans allra sista verk, dock är det väldigt svårt att datera exakt.⁶⁶ Detta verk på åtta böcker är ett av väldigt få verk av Origenes som finns bevarade i sin helhet på grekiska. *Contra Celsum* är ett apologetiskt verk som är riktat mot den hellenistiska filosofen Kelsos och hans verk *Sanningens ord* där han kritiserar kristendomen och kristen tro. Detta sägs även vara det första verket som är skrivet i polemik mot kristen tro av en icke-kristen författare.⁶⁷ Tidigare kritik av kristen tro hade istället varit inomkyrklig. Kelsos menar i sitt verk att de kristna bland annat sprider irrläror om Logos-begreppet såsom det exempelvis beskrevs av Justinus

⁶¹ McGuckin 2004, s. 36.

⁶² Behr 2017, s. xxiii-xxiv.

⁶³ McGuckin 2022, s. 9.

⁶⁴ McGuckin 2022, s. 10.

⁶⁵ McGuckin 2022, s. 11.

⁶⁶ Chadwick 1965, s. xiv.

⁶⁷ Crouzel 1989, s. 47.

Martyren.⁶⁸ Han är också väldigt kritisk till den kristna tron på en kroppslig uppståndelse och menar att det är bisarrt att tro att ens lik i framtiden ska väckas till liv av Gud. Han kritiserar även kristendomen för att inte vara en monoteistisk religion då han menar att de utöver den “riktiga guden” också dyrkar Jesus som en gud.⁶⁹ Denna kritik av kristna trossatser leder också Kelsos till att anklaga kristendomen för att vara en olaglig sekt som vägrar att vörda kejsaren, något som du var tvungen att göra som romersk medborgare. *Sanningens ord* skrevs under den senare delen av 100-talet, dock har vi inte längre verket i dess helhet utan det finns idag endast kvar genom *Contra Celsum*.

Anledningen till att Origenes skrev *Contra Celsum* är för att han blev uppmanad att göra detta av sin sponsor, Ambrosios, för att på så sätt försvara kristendomen mot kritik från icke-kristna filosofer som nu, cirka 70 år senare, sägs ha varit påtaglig från många håll.⁷⁰ Det Origenes gör i detta verk på åtta böcker är att svara på varje avsnitt av Kelsos kritik mot kristendomen, då och då svävar dock Origenes iväg i sina resonemang och ger på så sätt läsaren en bred bild av den kristna tron.⁷¹ Bland annat så driver Kelsos kritik av den kristna uppståndelse läran Origenes till att försvara denna. Detta gör han dels genom att hänvisa till Paulus ord i 1 Kor där han skriver om hur den uppståndna kroppen ska “växa ut” från den döda kroppen som är sådd i jorden.⁷² Origenes visar i verket på hur man kan förstå den kristna uppenbarelse utifrån den hellenistiska filosofin. Detta sägs också varit en kritik som biskop Demetrios riktade mot Origenes under denna tid, att han “sekulariserade” evangeliet och läste det med “grekisk-filosofiska glasögon” och istället för att referera till kristna tänkare så refererade han till filosofer som Platon.⁷³ Origenes försökte alltså visa på hur kristendomen hade rätt genom att också ta hjälp av den grekiska filosofin, som han ju var väl påläst i, och inte bara med hjälp av “klassiskt kristna” argument. Origenes visar också på hur tidigare kristna inte hade haft förmågan eller kunskapen att svara på många av de frågor som hade ställts av utomstående såsom Kelsos och detta verk blev därför ett sätt att svara på all möjlig kritik av kristendomen.⁷⁴ Detta nämner även Eusebios i *Contra Hierocles* där han påstår att *Contra Celsum* kunde besvara all kritik som någonsin skulle kunna riktas mot kristendomen.⁷⁵

⁶⁸ Trigg 2002, s. 52.

⁶⁹ Trigg 2002, s. 53.

⁷⁰ Trigg 2002, s. 53.

⁷¹ Crouzel 1989, s. 48.

⁷² Trigg 2002, s. 56-57.

⁷³ Trigg 2002, s. 60.

⁷⁴ McGuckin 2004, s. 32.

⁷⁵ Eusebios, *Contra Hierocles* 1.

2.4 *Panarion* 64

Epifanios av Salamis *Panarion* som han påbörjade 374 är ett heresiologiskt verk där han sökte visa på alla de läror som han ansåg vara heretiska.⁷⁶ Detta gör han för att han enligt honom själv ville skydda andra människor från dessa läror för att på så vis kunna bevara en renlärig kristendom.⁷⁷ Han gör detta genom att beskriva dessa läror i bokens olika avsnitt och istället visa på hur han själv representerar den rätta läran.⁷⁸ Detta kan vara läror som bedrivs av en viss sekt, som Epifanios beskriver det, eller så kan det vara läror från vissa enskilda personer. Läror som Epifanios väljer att lyfta i sin *Panarion* varierar väldigt mycket men när det kommer till den sextiofjärde avsnittet i detta stora verk så handlar det om Origenes och mer specifikt hans syn på skapelsen och hans uppståndelselära. Origenes som sedan länge var död när Epifanios skrev *Panarion* under den senare delen av 370-talet levde på många sätt kvar i alla de som var influerade av hans teologi, inte minst hade Origenes tankar blivit populära inom den asketiska rörelsen.⁷⁹ Det är svårt att säga ifall dessa tankegångar helt och hållet baserades på Origenes men de var i vilket fall djupt influerade av honom.⁸⁰ Det som under denna tid verkar ha besvärat Epifanios mest var Origenes uppståndelselära för det är denna som han i det sextiofjärde avsnittet av *Panarion* kritiserar. Epifanios börjar först beskriva Origenes liv och alla de uppoffringar han gjorde för kristendomen medans han enligt Epifanios ännu var av den ortodoxa tron.⁸¹ Senare, för att visa på Origenes heresi, så citerar Epifanios en del av Origenes verk *Kommentar till den första psalmen* där Origenes skriver om uppståndelsen.⁸²

Den största delen av *Panarion* 64 är ett långt citat av Methodios av Olympus text *Om uppståndelsen* där han, liksom Epifanios, vill visa på Origenes heresi vad gäller uppståndelsen. Detta verk som Methodios skrev i början av 300-talet brukar sägas vara början på det som senare skulle bli den origenistiska kontroversen och den grekiska grundtexten finns idag endast kvar genom Epifanios citat.⁸³ I denna text säger sig Methodios återge Origenes tankar från hans verk *Om Uppståndelsen*.⁸⁴ Det är dock bland forskare omtvistat ifall detta verkligen är Origenes egna ord eller om det är så att Methodios istället gör ett

⁷⁶ Williams 2009, s. xx.

⁷⁷ Williams 2009, s. xxxi-xxxii.

⁷⁸ Williams 2009, s. xxi.

⁷⁹ Trigg 2002, s. 60.

⁸⁰ Dechow 2017, s. 127.

⁸¹ Epifanios, *Panarion* 64.3.1.

⁸² Epifanios, *Panarion* 64.10.2.

⁸³ Dechow 2017, s. 125-127.

⁸⁴ Epifanios, *Panarion* 64, 14.1-7.

referat av Origenes ord och tankar.⁸⁵ Trots den osäkerhet som råder kring texten så anser jag att det tydligt går att se hur Origens tankar i denna text även stämmer överens med hur han skriver i sina andra verk, bland annat *Contra Celsum* och *De Principiis*. Tydligt för både Epifanios och Methodios är att Origenes inte bara var ett problem när han skrev dessa texter, det är också ett stort problem för dem att han fortfarande lever kvar så starkt i alla de anhängare han fått.

2.5 *Mot Johannes av Jerusalem*

I slutet av 300-talet så skrev Hieronymus *Mot Johannes av Jerusalem*, som var riktad mot den dåvarande biskopen av Jerusalem, Johannes.⁸⁶ I verket så förklarar Hieronymus för sin vän Pammachius varför han var tvungen att attackera Johannes origenistiska teologi, detta brev var dock inte menat endast för Pammachius utan var istället riktat till en större publik.⁸⁷ Hieronymus hade tidigare öppet hållit vid en "origenistisk" lära tillsammans med sin vän Rufinus men efter att ha blivit anklagad för detta av en munk vid namn Atarbius så valde Hieronymus att offentligt avsäga sig origenismen och ett tydligt avståndstagande av detta var att själv anklaga andra, vilket han också gjorde.⁸⁸ Rufinus avsade sig däremot inte sina origenistiska sympatier och han valde istället att ansluta sig till biskop Johannes av Jerusalem. Under ungefär samma period så anklagade Epifanios av Salamis Johannes för att hålla vid en origenistisk lära, detta gjorde han genom att sända honom ett brev.⁸⁹ Hieronymus, som nu istället hade tagit Epifanios parti, valde att översätta detta brev till latin, orsaken till detta är dock oklart. Denna översättning råkade dock hamna i Rufinus händer och han tolkade detta som att Hieronymus hade försökt starta en kontrovers med biskopen och Hieronymus fick nu förklara sig inför sin vän Pammachius om hela situationen, också Johannes fick förklara sig oskyldig mot misstankar för origenism vilket han gjorde i ett brev.⁹⁰ Det som Johannes skrev i detta brev valde Hieronymus senare att attackera i verket *Mot Johannes av Jerusalem*. I detta brev så berättar han dels om kontroversen i allmänhet men framför allt fortsätter han att anklaga Johannes för origenism, detta leder också Hieronymus till att flera gånger citera verk som han påstås vara skrivna av Origenes, dock skriver han inte explicit vilka dessa verken är.

⁸⁵ Dechow 2017, s. 137.

⁸⁶ Hritzu 1965, s. 50.

⁸⁷ Hritzu 1965, s. 74.

⁸⁸ Hritzu 1965, s. 49.

⁸⁹ Clark 1992, s. 13.

⁹⁰ Hritzu 1965, s. xiii.

3. Undersökning

3.1 Origenes om själ och uppståndelse

För att kunna undersöka hur Origenes såg på kroppens uppståndelse så är det först och främst viktigt att se till hur han såg på uppståndelsen som begrepp. Detta gör också att vi kommer in på hur Origenes använde själsbegreppet och hans tankar om de rationella varelserna.

När Origenes skriver om den yttersta domen i *De Principiis* 2.10 så inleder han detta med att tala om uppståndelsen.⁹¹ Origenes menar att det är väsentligt att tala om uppståndelsen för att på så sätt också kunna tala om den kommande domen. Origenes anser att många har fel förståelse för uppståndelsebegreppet och som ett exempel för detta lyfter han först fram de som han kallar för heretikerna: “If they admit that there is a resurrection of the dead, let them answer us: what is it that died, if not a body (*corpus*)? There will therefore be a resurrection of the body.”⁹² Heretikerna säger sig alltså enligt Origenes tro på en uppståndelse från de döda, samtidigt så påstår han att dessa inte tror på kroppens uppståndelse utan endast på själens. Detta är för Origenes en omöjlighet, för honom är det väsentligt att det som ska uppstå först måste ha dött, något som själen inte kan göra då denna är odödlig.

Läran om själens odödlighet var en viktig del av Origenes teologi, om detta skriver han bland annat i *Contra Celsum*.⁹³ I detta verk så argumenterar alltså Origenes mot den grekiske filosofen Kelsos som attackerar kristendomen på grekisk-filosofiska grunder. Samtidigt så demonstrerar också Origenes på vilka sätt han, med samma slags filosofi, har rätt i frågan. Origenes tvingas alltså i detta verk visa på hur den grekiska filosofin kan hjälpa till i förståelsen för den kristna läran samtidigt som Kelsos tvingar honom att på många sätt ta avstånd från den. På detta sätt så har Origenes hela tiden två sidor att ta ställning till. Caroline Walker Bynum menar att Origenes representerar en tydlig mellanväg mellan de som å ena sidan trodde helt och hållet på köttets uppståndelse och de som å andra sidan inte trodde på någon uppståndelse överhuvudtaget.⁹⁴ Detta tycker jag visar sig tydligt i detta avsnitt ur *Contra Celsum* när Origenes nu på många sätt tar avstånd från en hellenistisk syn på uppståndelsefrågan samtidigt som han även håller med om mycket.

Origenes påstår alltså i *Contra Celsum* att kristendomen delar många tankar med de filosofer som också talade om själens odödlighet, dock skiljer sig dessa på flera olika sätt.

⁹¹ Origenes *De Principiis*, 2.10.1.

⁹² Origenes *De Principiis*, 2.10.1 (SC 252, 376-378).

⁹³ Origenes *Contra Celsum*, 3.81.

⁹⁴ Bynum 1995, s. 64.

Bland annat så skriver Origenes om hur den kristna teologin skiljer sig från Platons tankar om själens transmigration.⁹⁵ Själens transmigration så som Platon diskuterar den i sitt verk *Staten* handlar om att våra själar efter döden kommer att anta helt nya kroppar och på så sätt reinkarneras.⁹⁶ Origenes menar att denna lära är felaktig på två sätt, dels så ska själen efter döden inte anta en dödlig kropp, inte heller ska detta vara någon annan kropp än den vi tidigare har haft i jordelivet.⁹⁷ Dock så menar Origenes att likt platonsk filosofi så definieras själen av en ständig rörelse och strävan mot något större.⁹⁸ Detta är enligt Origenes en strävan mot Gud, alla själars skapare. Strävan mot honom lade alltså Gud in i själen när han skapade den.⁹⁹ Utifrån detta så konstaterar Origenes att eftersom själen inte kan dö så kan inte heller uppståndelsen från de döda vara ämnad för denna. Sådant som uppstår måste först och främst ha dött och eftersom det enda av oss människor som kan dö är våra kroppar så måste uppståndelsen från de döda vara avsedd endast för kroppen.

I *De Principiis* så påstår Origenes att det inte endast är vi människor som har själar utan att alla levande varelser (*animalibus*)¹⁰⁰ har en sådan, så som fiskar och fåglar men även änglarna.¹⁰¹ Alla dessa själar, vilken varelse de än tillhör, har skapats av Gud och är i sin sanna natur kroppslösa.¹⁰² Origenes gör dock skillnad på olika typer av varelser och menar att det bland dessa varelser även finns så kallade rationella varelser.¹⁰³ Han menar sedan att det finns tre slags rationella varelser: änglarna, demonerna och människorna. Det som är karakteristiskt för en rationell varelse är att den till skillnad från andra varelser har en fri vilja, därav har de även förmågan att kunna skilja på gott och ont. Att kunna skilja på gott och ont innebär att vi har möjligheten att ta del av Gud och vilja närma oss honom, vilket är gott, eller helt vända honom ryggen, vilket är ont.¹⁰⁴

Det som Origenes sedan menar är att dessa rationella varelser inte har skapats för att vara just änglar, demoner eller människor utan att de har blivit detta på grund av de val som deras själar har gjort tidigare. Djävulen är på så sätt inte oförmögen att handla gott, inte heller änglarna är inkapabla till att göra ont.¹⁰⁵ Alltså, det som ligger till grund för en rationell varelse är att de har förmågan att handla som de själva vill. Hur vi sedan agerar är det som

⁹⁵ John Behr 2017, s. lxxxviii.

⁹⁶ Platon 2000, s. 620.

⁹⁷ Origenes *Contra Celsum*, 4.17.

⁹⁸ Origenes *De Principiis*, 2.8.1.

⁹⁹ Origenes *Contra Celsum*, 1.4.

¹⁰⁰ Ablativ plural av *animal*.

¹⁰¹ Origenes *De Principiis*, 2.8.1.

¹⁰² Origenes *De Principiis*, 1.7.1.

¹⁰³ Origenes *De Principiis*, 1.8.3.

¹⁰⁴ Origenes *De Principiis*, 1.3.6.

¹⁰⁵ Origenes *De Principiis*, 1.8.3.

avgör vilken roll vi kommer att ha, anledningen till att änglar är just änglar betyder att dessa har handlat gott och att de därav har förtjänat att bli änglar.¹⁰⁶ När Gud skapade deras själar så var de från början inte menade att bli änglar utan blev detta på grund av deras meriter. Människan skapades inte heller till att bli just människa utan vårt handlade ledde fram till att vi blev just människor.

Det verkar alltså, utifrån detta, som att dessa själar innan de fick kroppar på ett eller annat sätt har handlat rätt eller orätt. Detta förutsätter även att vi människor, innan vi fick våra kroppar, måste ha handlat på ett sådant sätt att vi till slut blev människor, det vill säga att våra själar existerade innan våra kroppar gjorde det, så kallad preexistens. Att Origenes trodde på att människornas själar existerade innan deras kroppar är något som Lavinia Cerioni menar att de flesta forskare idag argumenterar för, samtidigt så menar John Behr att Origenes själv aldrig explicit nämner något om detta i något av sina verk.¹⁰⁷ Dock säger Origenes i *De Principiis* 2.8.3. att våra själar har gjort något innan vi fick våra kroppar som har gjort att vi fallit bort från våra själers ursprungliga natur.¹⁰⁸ Det verkar alltså som att Origenes menar att vi på något sätt har vänt oss bort från Gud när vi endast var i våra själar och som en konsekvens av detta så har vi fått våra kroppar av Gud.

För att göra detta tydligare så liknar Origenes i detta avsnitt Gud vid en förbrukande/förtärande (*consumens*) eld.¹⁰⁹ Det som har hänt är att alla rationella varelser i olika grad har trillat bort från denna förtärande eld vilket också gör att våra själar blivit "kallare". Allra kallast och därav längst bort från denna förtärande eld är djävulen och demonerna, det finns alltså inte något kvar av Guds värme i dessa själar på grund av de val som de har gjort. De rationella varelser som Origenes säger vara närmast Gud är änglarna och han menar alltså att dessa själar till väldigt stor grad brinner av hans eld. Människornas själar verkar därför vara någonstans mellan dessa två, vi har både lätt för att ta till oss Guds ord men samtidigt lätt att inte göra det. Det verkar således som att de rationella varelsernas yttersta mål är att ta sig tillbaka till denna förtärande eld, för att bli kvitt all sin synd och mer eller mindre bli ett med elden, som är Gud.¹¹⁰

När alla dessa rationella själar har vänt sig tillbaka till Gud och blivit ett med honom, så säger Origenes att det återigen ska bli så som det var från början. Alltså, detta visar på en lära om att det har funnits en tid där alla själar var med Gud men där de sedan vände sig bort

¹⁰⁶ Origenes *De Principiis*, 1.5.3.

¹⁰⁷ Cerioni 2019, s. 23; Behr 2017, s. lxxx.

¹⁰⁸ Origenes *De Principiis*, 2.8.3.

¹⁰⁹ Origenes *De Principiis*, 2.8.3. (SC 252, 344); Jfr. Hebr 12:29.

¹¹⁰ Origenes *De Principiis*, 1.6.2; *Contra Celsum*, 4.13.

från honom. Utifrån detta så tolkar även jag det, likt Cerioni och många andra forskare, som att Origenes trodde på själarnas preexistens trots att han explicit inte nämner detta. Det ultimata målet för själarna måste således också vara att återvända till Gud då detta är deras sanna och fulländade natur.

Origenes påstod alltså att när man talar om uppståndelsen så måste denna beröra endast kroppen (*corpus*) eftersom det som uppstår först måste ha dött, något som den odödliga själen enligt Origenes inte kan göra. På så sätt handlar uppståndelsen för Origenes alltid om kroppens uppståndelse. Samtidigt är det viktigt att i frågan om kroppens uppståndelse bära med sig Origenes tankar om den rationella själen och den resa i riktning mot den förtärande elden som denna är ämnad att göra, detta som sägs vara själens ursprung och mål. Denna resa mot det slutgiltiga målet är något som i huvudsak själen ska göra då det är denna som har fri vilja. Det är också själen som Gud enligt Origenes skapade innan han skapade allt fysiskt, målet med våra liv är således att återgå till detta stadie. På så sätt bestämmer själen vilket sätt vi rör oss i en riktning mot Gud genom att handla gott och rätt eller från honom och hans värme genom att handla ont.

3.2 Origenes om begreppet kropp och kroppens uppståndelse

Origenes menar alltså att våra kroppar kommer att uppstå efter att de dör. Samtidigt så menar han att det är själen som är ämnad att göra den riktiga resan mot Gud, som är den eviga, förtärande elden. Utifrån detta blir därför en naturlig fråga att ställa sig varför vi överhuvudtaget behöver kroppen då vi människor, i vår ursprungliga form, inte verkar ha haft några kroppar utan endast varit själar.¹¹¹ På grund av detta är det först viktigt att se till varför en uppståndelse av kroppen var viktig för Origenes.

I *Contra Celsum* 7.32 så diskuterar Origenes kroppens uppståndelse.¹¹² Anledningen till detta är att Kelsos, vars verk han ju argumenterar mot, inte kan förstå detta koncept och hur detta möjligtvis skulle kunna vara värdigt Gud. Origenes skriver sedan att själen, när denna befinner sig på en plats, behöver ha en kropp som passar till den plats som den befinner sig på. När vår själ befinner sig på jorden behöver själen anpassa sig efter denna miljö och på samma sätt måste den anpassa sig efter miljön i himlen när den befinner sig där.

På grund av detta menar Origenes att vi på jorden är tvungna att ha en fysisk kropp:

¹¹¹ Origenes *De Principiis*, 2.8.3.

¹¹² Origenes *Contra Celsum*, 7.32.

By matter, then, we understand that which underlies bodies, that is, that from which, with the inclusion and insertion of qualities, bodies exist. We speak of four qualities: heat, cold, dryness, and wetness. These four qualities, being implanted in *υλη*, that is, matter (for matter is found to exist on its own definition, apart from those qualities we have mentioned above), produce the different kinds of bodies. Yet, although this matter, as we have said above, exists according to its own proper definition without qualities, it is however never found without qualities.¹¹³

Alltså, en fysisk kropp för Origenes är en kropp som har tagit an den fysiska materia (*υλη*) som finns på jorden. Origenes själv skriver dock aldrig ut ordet “fysisk kropp”, detta är dock det ordet jag använder i denna uppsats för att tala om en materiell, köttlig och fysisk kropp.

Han berättar sedan om tiden innan vi föddes in i denna värld och fortfarande låg i livmodern och hur vi under denna tid var helt beroende av moderkakan. När vi sedan föddes så övergav vi moderkakan då denna inte längre behövdes på den nya plats vi nu hade kommit till, på så sätt så anpassade vi oss till detta nya ställe. Origenes menar att exakt samma sak kommer att ske när vi efter döden ska uppstå för att komma till ytterligare ett nytt ställe. På detta nya ställe kommer våra själar att överge den kropp som den nu har “bott” i på jorden för att kunna anpassa sig, som Origenes beskriver det, efter de “himmelska regionerna”. Det är i detta tillstånd som Origenes menar att vi istället ska ha en andlig kropp:

We also hear the Bible teaching by many passages that there is a difference between the body that is, as it were, sown, and that which is, as it were, raised from it. It says: 'It is sown in corruption, it is raised in incorruption; it is sown in dishonour, it is raised in honour; it is sown in weakness, it is raised in power; it is sown a natural body, it is raised a spiritual body (*σώμα πνευματικόν/soma pneumatikon*).¹¹⁴

Denna andliga kropp beskriver sedan Origenes som en kropp vilken har lagt ifrån sig sina dödliga kläder och tagit på sig odödliga sådana. Alltså, denna kropp har lagt ifrån sig den förgängliga, fysiska materien som finns på jorden och istället klätt sig i himmelska kläder.

¹¹³ Origenes *De Principiis*, 2.1.4 (SC 252, 240-242)

¹¹⁴ Origenes *Contra Celsum*, 5.19 (SC 147, 60).

Eller som Origenes själv beskriver det: "...the tabernacle puts on 'a house not made with hands, eternal in the heavens'" .¹¹⁵

Just detta, att själen skulle överge den kropp den tidigare hade haft och uppstå utan den, var något som Origenes skulle komma att bli kritiserad och senare fördömas för.¹¹⁶ Redan i början av 300-talet när Methodios av Olympus kritiserar den sedan 50 år döda Origenes så har detta börjat att bli den stora frågan, i denna text säger sig alltså Methodios själv återge Origenes tankar från hans verk *Om uppståndelsen*.¹¹⁷ Även här sägs Origenes tala om hur vår själ när den befinner sig på olika platser också behöver ha en kropp som passar till den platsen. Ifall vi människor skulle komma att bo i vattnet så skulle vi likaså behöva anpassa oss efter den miljön, vi skulle då behöva gälar och andra egenskaper som vattenvarelser har. Han skriver sedan om hur vi, efter uppståndelsen från de döda, måste ha kroppar som passar till himmelriket och att vi därav måste ha andliga kroppar.

När Origenes skriver om själen och den resa som denna gör så påstår han alltså att själen kommer att hamna på en plats beroende på dess meriter. Ifall vi har varit goda och ansträngt oss för att närma oss Gud så kommer vi alltså belönas med detta och ta ett "steg" närmare honom, ifall vi har varit onda och vänt Gud ryggen så ska vi istället ta ett steg i motsatt riktning.¹¹⁸ Exakt samma sak väntas alltså hända med våra kroppar som ju kommer att anpassas efter själens meriter, ifall vi har handlat gott så kommer vi efter uppståndelsen att få en andlig kropp som speglar att själen har tagit ett steg i Guds riktning. Origenes menar att på detta sätt så kommer det bli tydligt för alla andra som har uppstått i andliga kroppar vilka det är som i sin själ har närmat sig Gud.¹¹⁹

Origenes menar dock inte, vilket han i *Contra Celsum* påpekar att Platon gjorde, att denna kropp är en annan kropp än den vi tidigare har haft.¹²⁰ Det vill säga, Origenes påstår att denna kropp, trots att den ska vara av helt andra material och således också se annorlunda ut, kommer att vara samma kropp vilken den var på jorden. Origenes som på många ställen i *Contra Celsum* och andra av hans verk riktar kritik mot vad han kallar gnostiska grupper som endast säger sig tro på själens uppståndelse menar till skillnad från dessa att det fortfarande faktiskt är kroppen som ska uppstå. I "gnostiska" kretsar så menade man att efter uppståndelsen så skulle man bli fri från den fysiska världen, som ansågs vara ond och

¹¹⁵ Origenes *Contra Celsum*, 7.32.

¹¹⁶ Crouzel 1989, s. 47.

¹¹⁷ Epifanios, *Panarion* 64, 14.1-7.

¹¹⁸ Origenes *De Principiis*, 1.3.6.

¹¹⁹ Origenes *De Principiis*, 3.6.6.

¹²⁰ Origenes *Contra Celsum*, 4.17.

dålig.¹²¹ Ofta berodde detta på att man trodde på att det fanns en ond skapargud som skapat världen samt en gud som skulle rädda oss från denna skapelse. Detta är en tanke som Origenes dock vänder sig mot, för det första tror han endast att det finns en gud. Samtidigt menar han att denna gud har skapat både den fysiska och den osynliga världen och att dessa världar varken är goda eller onda.¹²²

Origenes säger alltså, att Gud är allsmäktig och god och har aldrig någonsin skapat något som är ont.¹²³ Ondska beror alltså aldrig på våra kroppar utan beror helt och hållet på våra själars fria vilja. Enligt Origenes har alltså inte Gud givit oss kroppen som något straff utan för att han vill att vi ska ha en sådan.¹²⁴ Det som utgör oss rationella varelser, är alltså att vi både har en kropp och en själ och eftersom båda dessa är skapade av Gud så måste också dessa vara menade att göra resan i riktning mot honom.¹²⁵ Dock menar Origenes, som vi nu har sett, att det är en skillnad på den fysiska kropp vi har på jorden och den andliga kropp vi kommer att ha i uppståndelsen. För att klart kunna redogöra för Origenes syn på kroppens uppståndelse är det således viktigt för oss att definiera hur han ser på begreppen fysisk kropp, alltså en kropp som utgörs av fysisk materia, och andlig kropp (σώμα πνευματικόν/*soma pneumatikon*).

3.2.1 Fysisk kropp

Origenes menar alltså att när vår själ befinner sig på jorden så behöver denna också en kropp för att på så sätt kunna handla här. Alltså, ifall vår själ befinner sig på en viss plats så måste den också ha en kropp vilken passar till den platsen.¹²⁶ Detta betyder att när vår själ befinner sig på jorden så behöver den också bo i en jordisk kropp. Samma sak gäller när denna själ efter livet på jorden stiger upp och istället antar en himmelsk kropp, på så sätt anpassar den sig efter himlen.¹²⁷ Samtidigt så menar ju Origenes att det är samma kropp som vi har här och nu som också ska vara den som uppstår på den yttersta dagen, något som vid första anblick verkar säga emot tanken om en ny slags kropp.¹²⁸

När Origenes skriver om kroppens uppståndelse i sina verk så gör han ofta detta genom att hänvisa till Paulus ord i Första Korinthierbrevet: “Det som blir sått förgängligt

¹²¹ Wilken 2013, s. 44.

¹²² Origenes *De Principiis*, 3.6.7.

¹²³ Origenes *Contra Celsum*, 4.66.

¹²⁴ Origenes *De Principiis*, 2.1.4.

¹²⁵ Origenes *De Principiis*, 4.4.8.

¹²⁶ Origenes *Contra Celsum*, 5.19.

¹²⁷ Origenes *Contra Celsum*, 7.62.

¹²⁸ Origenes *De Principiis*, 3.6.6.

uppstår oförgängligt. Det som blir sått föraktat uppstår i härlighet... *En vanlig/naturlig kropp säs, en andlig kropp uppstår.*” [egen översättning kursiverad].¹²⁹ Han liknar alltså ofta den fysiska kroppen vid ett frö som planteras i jorden och hur det ur detta frö ska växa fram en andlig kropp. Origenes såväl som alla andra som levde under denna tid var väl medvetna om att den fysiska kroppen inte var något som bestod för evigt.¹³⁰ Istället visste man att kroppen var något som i och med döden började förmultna och att denna så småningom skulle återgå till att bli jord. Samtidigt så menar Origenes att många kristna trots detta trodde på att uppståndelsekroppen skulle vara exakt densamma vilken den hade varit på jorden. Han menar alltså att många trodde att uppståndelsekroppen också skulle vara fysisk precis som den är nu, något som han inte själv accepterade.¹³¹ Även här kan vi se hur Origenes genomgående i sina verk tar avstånd från vissa grupper för att göra en poäng. På samma sätt som Origenes tar avstånd från gnostiker och grekiska filosofer så tar han även avstånd från de som befinner sig i det andra diket, alltså de som trodde på köttets uppståndelse. På detta sätt befinner sig Origenes hela tiden i en så kallad medelväg, som Caroline Walker Bynum kallar det.¹³²

Origenes uppmanade till skillnad från de som trodde på köttets uppståndelse till en mer nyanserad bild av vad den fysiska kroppen faktiskt är för någonting. Han inleder detta med att tala om den fysiska kroppen som någonting flytande och skiftande. Origenes menade att den fysiska kroppen var långt ifrån oföränderlig och att denna inte bara ändrades i och med att vi dog utan att denna var i en konstant förändring genom hela våra jordliga liv. Denna förändring menade Origenes sker på grund av allt som vi gör med våra kroppar men mestadels beroende på vad vi äter.¹³³ När vi äter mat, menar Origenes, så blir denna mat också en del av våra fysiska kroppar. Maten förvandlas på så sätt till den fysiska substans vilken vår kropp är uppbyggd av. Detta kompliceras ytterligare när Origenes skriver om hur vi människor äter djurs kroppar, alltså kött. Det som händer när vi gör detta är ju att djurens kropp omvandlas till att bli en del av vår fysiska kropp istället. Frågan är därför ifall detta djur vi just åt, nu har blivit en del av vår kropp eller ifall det fortfarande är djurets kropp?¹³⁴ Origenes menar att det även går att ställa samma fråga fast tvärtom, ifall ett djur skulle komma att äta upp vår fysiska kropp när vi har dött skulle då vår kropp bli en del av detta djur? Om en människa i sin tur sedan skulle äta detta djur skulle då den delen av djurets kropp som från början var vår kropp nu istället bli en del av den andra människans kropp,

¹²⁹ 1 Kor 15:42-45 [Bibel 2000], [*Novum Testamentum Graece* 28].

¹³⁰ Origenes *De Principiis*, 2.10.3.

¹³¹ Epifanios, *Panarion* 64, 12.3.

¹³² Bynum 1995, s. 64.

¹³³ Origenes *De Principiis*, 2.1.4.

¹³⁴ Epifanios *Panarion* 64, 12.6-8.

detta menar Origenes inte går att försvara. Origenes menade att den fysiska kroppen inte är densamma ens i två dagar på grund av alla förändringar den genomgår beroende på vad vi äter.¹³⁵

På samma sätt så kommer vår fysiska kropp att förändras efter vår död. Origenes menade att filosofer och läkare under denna tid trodde på att det fanns fyra slags element, dessa var: jord, luft, vatten och eld.¹³⁶ Dessa element menade han utgjorde all form av materia och således också allt som finns på denna jord, allt från våra fysiska kroppar till träd och andra djur. När våra fysiska kroppar efter vår död sedan planteras i jorden likt ett frö så kommer all den materia som dessa kroppar är uppbyggda av att återgå till att bli dessa fyra element. Det framkommer alltså väldigt tydligt att för Origenes så är inte den fysiska aspekten av kroppen, alltså den materia som här och nu utgör den, något som består. Samtidigt så menar han att vi har samma kropp hela våra liv och att denna kropp även ska vara densamma i uppståndelsen.¹³⁷

Hur ska man då tolka detta med att vi har samma kropp i våra liv trots att denna ständigt förändras? Även fast Origenes menar att våra fysiska kroppar inte är desamma ens i två dagar så menar han ändå att det finns vissa saker som består i dem, en av dessa saker är våra kroppars ärr och leverfläckar. Origenes menar att trots att våra fysiska kroppar hela tiden ändras och både antar och ger ifrån sig materia så finns alltid våra ärr och leverfläckar kvar.¹³⁸ Dessa ärr och leverfläckar kommer vi att ha genom hela våra liv och även fast vi har fått dessa i tidig ålder, så kommer dessa att vara kvar när vi blir äldre. Dessa är alltså några av alla de saker som gör att vi människor i våra fysiska kroppar skiljer oss från varandra. Det verkar utifrån detta som att det i våra hela tiden förändrade kroppar finns en princip som gör att våra fysiska kroppar inte helt plötsligt väljer att förändras till en kropp som den tidigare aldrig varit, samtidigt så gör även denna princip att vi behåller vissa saker i våra fysiska kroppar trots en ständig förändring. Det är i detta sammanhang som Origenes väljer att tala om begreppet “εἶδος” (*eidos*), vilket kan översättas till form eller utseende:

For as the form (εἶδος) is < the same > from infancy until old age even though the features appear to undergo considerable change, so we must suppose that, though its

¹³⁵ Epifanios *Panarion* 64, 14.3.

¹³⁶ Hieronymus *Mot Johannes av Jerusalem*, 25; Epifanios, *Panarion* 64, 16.9.

¹³⁷ Origenes *De Principiis*, 3.6.6.

¹³⁸ Epifanios *Panarion* 64, 14.4.

change for the better will be very great, our present form will be the same in the world to come.¹³⁹

Denna εἶδος är alltså den princip som på något sätt ligger inbyggd i våra fysiska kroppar och gör på så sätt att dessa kroppar, trots det konstanta in- och utflödet av materia, inte ändras och blir till en helt annan kropp. Det gör också så att saker som definierar oss, allt från ärr till hårfärg, inte försvinner utan att dessa alltid är desamma. Det är detta εἶδος, menar Origenes, som omger vår själ och gör så att vi, när vi kommer till en plats, antar den slags materia som finns där.¹⁴⁰ Origenes liknar vid ett tillfälle denna form vid ett recept som bestämmer vilken materia som för tillfället ska kläda den.¹⁴¹ På så sätt formar sig materian till vår εἶδος och utan denna hade vi inte kunnat ha några fysiska kroppar. Det är dock fortsatt viktigt att hålla kvar vid det som Origenes säger i *De Principiis* 2.10.1 där han menar att det enda av människan som ska dö är hennes kropp eftersom hennes själ är odödlig.¹⁴² Frågan är därför ifall det bara är den fysiska materien som nu omger vår εἶδος som ska dö eller ifall vår εἶδος ska dö tillsammans med denna?

Anders-Christian Jacobsen tolkar det som att Origenes ansåg att den kroppsliga formen, som han väljer att kalla för kroppens λόγος, ligger inlagt i våra fysiska kroppar och att dessa i slutet av våra liv, dör tillsammans.¹⁴³ Detta är en tolkning som även jag är villig att hålla med om. Origenes är i sina verk väldigt tydlig med att våra kroppar efter att vi dör ska uppstå. Det är också viktigt att det som ska uppstå först måste ha dött.¹⁴⁴ Dessa kroppar består just nu av vår εἶδος och den fysiska materia som omger den. Samtidigt är Origenes väldigt tydlig med att den fysiska materien inte är något som ska uppstå utan att denna efter vår död istället ska återgå till de fyra elementen.¹⁴⁵ På så sätt så måste det vara vår εἶδος som just nu ligger inlagd i våra fysiska kroppar också vara det som dör, för att sedan uppstå.

Origenes syn och förståelse för den fysiska kroppen är utifrån det som hittills har presenterats, rätt så komplex och svårdefinierad. I hans beskrivning av denna kropp så finner man hela tiden en dubbelhet och motsättning i tanken om en kropp som hela tiden är densamma kontra en kropp som ändras ständigt. Nyckeln, och det som håller ihop dessa två "poler" är alltså begreppet εἶδος som kan beskrivas som en konstant princip som aldrig

¹³⁹ Epifanios *Panarion* 64, 14.6 (GCS 31, 428).

¹⁴⁰ Origenes *De Principiis*, 4.4.7.

¹⁴¹ Origenes *Contra Celsum*, 4.56.

¹⁴² Origenes *De Principiis*, 2.10.1

¹⁴³ Jacobsen 2019, s. 42, 49-50; Jacobsen 2019, s. 599-600.

¹⁴⁴ Origenes *De Principiis*, 2.10.1.

¹⁴⁵ Origenes *De Principiis*, 2.10.1; Hieronymus *Mot Johannes av Jerusalem*, 25.

ändras. Det är alltså detta εἶδος som den jordiska materian, vilken består av de fyra elementen, anpassar sig till och gör så att vi får fysiska kroppar, därav kan våra själar handla och agera på jorden. Vårt εἶδος bestämmer således också vilken hårfärg vi har, hur våra leverfläckar ser ut och hur långa våra fysiska kroppar kommer att vara. På detta sätt behåller vi en slags kroppslig identitet under hela våra jordiska liv, trots att materian som våra fysiska kroppar består av hela tiden förändras.

Samtidigt är det viktigt att återigen poängtera att den fysiska kroppen för Origenes inte på något sätt är vårt slutgiltiga mål. Origenes är alltså hela tiden tydlig med att den fysiska materien inte är något som ska uppstå och därför så måste det som efter vår död ska uppstå vara vår εἶδος. Vår εἶδος ska alltså sedan anpassa sig efter de "himmelska regionerna".¹⁴⁶ Det är dock värt att nämna att det finns en del forskare som menar att Origenes faktiskt argumenterade för den fysiska kroppens uppståndelse, däribland Mark J. Edwards.¹⁴⁷ Edwards menar alltså att människans kropp, som är hennes kött, ska uppstå som ett sista steg i Guds frälsning. Detta är dock, om det redan inte framkommit, inte en tolkning som jag själv håller med om. För att följaktligen kunna förstå Origenes syn på kroppens uppståndelse är det nu även väsentligt att vi även ser till, och analyserar, hans syn på den andliga kroppen (σῶμα πνευματικόν).

3.2.2 Andlig kropp (σῶμα πνευματικόν/*soma pneumatikon*)

En enkel förklaring av Origenes syn på den andliga kroppen hade varit att, likt hans syn på den fysiska kroppen, beskriva den som själens boning när denna har stigit upp till nästa steg i riktning mot Gud.¹⁴⁸ Som vi nu har sett i föregående avsnitt så kommer denna andliga kropp enligt Origenes inte ha något att göra med den materia som tidigare utgjorde den fysiska kroppen. Denna materia har istället efter vår död återgått till dess ursprungliga element.¹⁴⁹ Dock är det viktigt att notera att Origenes påstår att denna andliga kropp fortfarande är densamma som den fysiska kroppen som användes i livet på jorden, på så sätt ligger förändringen i det materiella och inte i själva kroppens εἶδος.¹⁵⁰

Anders-Christian Jacobsen och Henri Crouzel menar båda två att det rent ontologiskt inte finns någon skillnad mellan den uppståndna och den fysiska kroppen utan att denna skillnad endast ligger i det materiella.¹⁵¹ Med ontologiskt menar Jacobsen kroppens εἶδος, en

¹⁴⁶ Origenes *Contra Celsum*, 7.32.

¹⁴⁷ Edwards 1995, s. 504, 508, 517.

¹⁴⁸ Origenes *De Principiis*, 3.6.5.

¹⁴⁹ Origenes *De Principiis*, 1.6.2; *Contra Celsum*, 4.13.

¹⁵⁰ Origenes *Contra Celsum*, 4.17.

¹⁵¹ Jacobsen 2019, s. 42; Crouzel 1989, s. 238-239.

idé eller essens av en kropp som oberoende av vilken materia som än omger den, alltid förblir densamma. Det sker således ingen som helst utveckling av kroppens εἶδος i uppståndelsen utan det enda som händer är att denna εἶδος istället antar nya, andliga "kläder". På så sätt förblir våra εἶδος alltid samma var vi än befinner oss och vilken materia som än omsluter den.

Det finns dock vissa avsnitt i Origenes texter som kan ge upphov till en annan tolkning vilket gör att vi också måste se närmare till dessa. För Origenes så ligger det i skillnaden mellan den fysiska och den andliga kroppen stor vikt på just det materiella, det är den fysiska materia som just nu utgör kroppen som efter döden ska återgå till dess ursprungliga element och vår εἶδος ska istället anta den "materia" som finns i himlen. Det verkar dock som att Origenes ibland föreslår att det kommer ske andra slags förändringar mellan den fysiska och andliga kroppen, alltså att vår εἶδος i och med uppståndelsen kommer att förändras. Dels är detta en förändring i "levnadssätt" men även en ändring i form av förgänglighet och dödlighet.

Origenes menade att ifall våra uppståndna kroppar fortfarande hade varit fysiska så hade vi i stort sett fortsatt att leva så som vi tidigare hade gjort på jorden.¹⁵² Vi hade både ätit, druckit, gift oss och skaffat barn, precis som att uppståndelsen aldrig hade ägt rum, detta menar Origenes att vi efter uppståndelsen inte ska göra. Det finns alltså, enligt Origenes, en tydlig skillnad mellan vad vi gör med våra fysiska kroppar och vad vi efter uppståndelsen kommer att göra med våra andliga kroppar. Frågan är alltså ifall även denna skillnad beror på att våra uppståndna kroppar inte längre utgörs av den fysiska materien, som ju Jacobsen verkar påstå, eller ifall den istället beror på att det har skett en annan slags förändring i kroppens essens och att vår εἶδος, har ändrats.

Origenes menade, med hänvisning till Paulus ord i 1 Kor, att vi i våra fysiska kroppar är begränsade i vår förmåga att förstå Guds visdom och ord.¹⁵³ Han menade alltså att detta för närvarande bara är något som vi kan göra till viss del och att det just nu är som att vi ser Gud genom ett mörkt glas.¹⁵⁴ När vi efter uppståndelsen istället ska vara i våra andliga kroppar så kommer detta mörka glas inte längre vara i vår väg och vi kommer således rent och klart kunna se och förstå Guds ord. Det verkar alltså här som att detta antingen kan syfta till att det i uppståndelsen har skett en förändring i våra εἶδος som nu gör att vi plötsligt rent och klart kan ta till oss Guds ord. Det kan dock å andra sidan istället syfta till att den fysiska materien med dess frestelser och förhinder nu inte längre står i vår väg. En sak kan i alla fall

¹⁵² Hieronymus *Mot Johannes av Jerusalem*, 25.

¹⁵³ Origenes *De Principiis*, 2.3.2.

¹⁵⁴ Jfr. 1 Kor 13:12.

konstateras, i våra fysiska kroppar kan vi göra fel mot Gud och vi kan inte rent och klart ta till oss hans ord. I våra andliga kroppar, däremot, verkar det som att vår förmåga att göra fel mot Gud har försvunnit och att vi nu tydligt kan se Gud.

Å andra sidan, i Origenes diskussion om de rationella varelserna så skriver han ju, som nämnt ovan, bland annat om änglarna.¹⁵⁵ Änglarna kan på många sätt liknas vid den andliga uppståndelsekroppen i fråga om förmåga att förstå och ta till sig Guds ord. Det framgår även att Origenes tänkte sig att änglarna har blivit till änglar på grund av dessa själars fria vilja och att de istället hade kunnat, ifall de hade velat, vända sig bort från Gud. Detta hade de alltså kunnat göra trots att de inte har några jordiska kroppar och det verkar således inte som att det som gör att vi går emot Guds vilja beror på den fysiska materia som nu utgör våra kroppar. På så sätt verkar det inte finnas någon skillnad i människans förmåga att göra gott eller ont mellan våra fysiska och andliga kroppar. Därav håller jag med Jacobsen och Crouzel när de skriver om att den fysiska och uppståndna kroppens förmåga att göra fel mot Gud är desamma.

Origenes menar istället att skillnaden mellan våra jordiska och uppståndna jag är att det har skett en stor skillnad i vårt sätt att vara. Han menar att vi efter uppståndelsen inte längre vill göra jordiska saker som att äta och dricka eller skaffa barn på grund av att det har skett en stor förändring i våra själar.¹⁵⁶ Gud har nu tagit bort synden som tidigare bodde i vår själ vilket också gör att vi inte längre vill återgå till synden. Vi hade heller aldrig nått uppståndelsen och fått lov att träda in i våra andliga kroppar ifall vi inte innan detta hade gjort en förändring i våra själar. Dock har vi alltså möjligheten att gå emot Guds vilja även i våra uppståndna, andliga kroppar. Vi kan alltså utifrån detta se att Origenes såg det som att vi har exakt samma möjligheter att göra fel mot Gud på jorden såsom i himlen, dock kommer vi efter uppståndelsen inte längre vilja göra detta.

Jacobsen och Henri Crouzel påstår alltså båda två att för Origenes så är den fysiska och den uppståndna kroppen ontologiskt sett desamma.¹⁵⁷ De anser alltså att alla de saker vi idag kan göra med våra fysiska kroppar kan vi också göra med våra uppståndna kroppar. På så sätt förblir kroppens εἶδος alltid desamma. Detta har nu, med fokus på kroppens förmåga att göra fel mot Gud och gå emot hans vilja, visat sig stämma. Dock kvarstår frågan om den andliga kroppens dödlighet. Jacobsen och Crouzel menar att Origenes påstod att det som händer när vi uppstår är att vår εἶδος lägger av sig den fysiska materien och klär på sig en

¹⁵⁵ Origenes *De Principiis*, 1.8.4.

¹⁵⁶ Hieronymus *Mot Johannes av Jerusalem*, 23, 25, 26.

¹⁵⁷ Jacobsen 2019, s. 42; Crouzel 1989, s. 238-239.

andlig sådan. Det som händer i och med detta är att kroppen blir odödlig på grund av de nya kläderna, dock inte på grund av att det har skett en förändring i själva εἶδος.¹⁵⁸ Alltså, enligt denna tanke så förblir vår εἶδος dödlig även efter uppståndelsen. Origenes visar flera exempel på detta synsätt. Bland annat så skriver han i *Contra Celsum* om hur våra fysiska kroppar är som "jordiska hus" i vilka det finns ett tabernakel som också är dödligt, vilket är vår kropps εἶδος.¹⁵⁹ Det som sedan händer är att detta hus förstörs och då måste tabernaklet kläs om igen, denna gång i ett hus som istället är av odödlig karaktär. Origenes säger sedan att vår kropps natur är helt förgänglig och att våra dödliga tabernakel måste klä på sig oförgänglighet och odödlighet. Det som händer är alltså inte att våra εἶδος blir odödliga utan att dessa endast "klär på sig" odödliga "kläder". Även i *De Principiis* ser vi exempel på hur Origenes talar om kroppens dödliga natur och hur denna ska klä sig i odödlighet men av den anledningen inte bli odödlig i sin natur.¹⁶⁰ Utifrån det vi nu har sett så är det tydligt att för Origenes så kommer våra εἶδος alltid förbli desamma, trots att dessa efter livet på jorden kommer ha uppstått. Därför håller jag med Jacobsen och Crouzel när de påstår att våra fysiska och uppståndna kroppar ontologiskt sett är desamma.

Alltså, Origenes syn på den andliga kroppen är på många sätt lik hans syn på den fysiska. Vår kroppsliga form (εἶδος) kommer efter att ha övergivit den fysiska materien i och med uppståndelsen att anpassa sig efter den miljö som finns i de "himmelska regionerna".¹⁶¹ Alltså så ligger det i uppståndelsen en stor förändring i just det materiella. Däremot så ser vi i den andliga kroppen ingen skillnad i vår εἶδος gentemot den fysiska, jordiska kroppen. Ontologiskt sett, som Jacobsen beskriver det, finns det alltså ingen skillnad mellan den fysiska och den andliga kroppen.¹⁶² Origenes menar alltså att vi fortfarande kommer kunna göra fel mot Gud på samma sätt som vi kunde göra i våra fysiska kroppar. Detta kommer vi dock inte att göra i uppståndelsen, menar Origenes, på grund av den resa som våra, nu klarsynta, själar har gjort. Till sist menar alltså Origenes att våra εἶδος i uppståndelsen fortfarande kommer att vara dödliga men att dessa inte dör på grund av att de nu är klädda i odödlighet.¹⁶³ Utifrån det vi nu har sett så verkar det alltså som att Origenes såg det som att det enda som består av våra fysiska kroppar i våra nya andliga kroppar är den form vilken gör att vi alltid behåller samma identitet vilken materia den än antar, εἶδος.

¹⁵⁸ Jacobsen 2019, s. 46-47.

¹⁵⁹ Origenes *Contra Celsum*, 5.19.

¹⁶⁰ Origenes *De Principiis*, 2.3.2.

¹⁶¹ Origenes *Contra Celsum*, 7.62.

¹⁶² Jacobsen 2019, s. 42.

¹⁶³ Origenes *De Principiis*, 3.6.6.

4. Resultat

4.1 Sammanfattning och slutsats

Målet med denna uppsats var att svara på frågan: hur såg Origenes på kroppens uppståndelse? Detta har genomförts genom att analysera Origenes egna verk *De Principiis* och *Contra Celsum* samt de citat från Origenes som återfinns i Epifanios *Panarion* 64 och Hieronymus *Mot Johannes av Jerusalem*.

Genom att ha analyserat de begrepp som Origenes använder i samband med hans beskrivningar av kroppens uppståndelse så har jag kommit fram till att Origenes såg det som att kroppen var synonymt med den kroppsliga formen (εἶδος). Origenes ansåg att människan består av en själ och en kroppslig form. När dessa befinner sig på jorden så antar den kroppsliga formen den materia (υλη) som finns här och blir på så sätt en fysisk kropp. Denna fysiska materia blir dock inte en del av den kroppsliga formen utan den kan istället ses som den kroppsliga formens kläder under livet på jorden. När människan sedan dör så är det alltså hennes kroppsliga form som dör eftersom hennes själ är odödlig. I och med att den kroppsliga formen dör så avger den sig även all den fysiska materia som under livet på jorden har anpassat sig efter den då denna materia inte är avsedd för att uppstå. Efter uppståndelsen så kommer denna kroppsliga form i alla avseenden förbli densamma som den tidigare var men den kommer nu istället att anta den andliga "materia" som finns i de "himmelska regionerna", som Origenes kallar det. Det enda som består av våra kroppar efter uppståndelsen är alltså våra kroppsliga formar och därför såg Origenes det som att kroppens uppståndelse egentligen innebär den kroppsliga formens (εἶδος) uppståndelse.

Syftet med detta har varit att nyansera den splittrade forskning som råder kring Origenes syn på kroppens uppståndelse. Då det i läsningen av vissa forskare verkar som att dessa har gått in i läsningen av Origenes med en förutfattad mening av vad han anser med begrepp som kropp och kroppslighet så anser jag istället att det är rätt att gå in i ett sådant här arbete så neutral som möjligt. Detta har alla de teorier och all den forskning som gäller kroppen hjälpt mig att inse. Det framgår även att det är viktigt att läsa Origenes noga då han ofta är tvetydig i hur han använder begrepp. Detta gör det även extra viktigt att se till de sammanhang i vilka han benämner vissa av dessa begrepp för att på så sätt kunna urskilja vad han egentligen menar. Med detta sagt så råder det fortfarande brist på verk som har författats av Origenes vilket också gör att det blir mycket svårare att komma fram till vad han egentligen tänkte om kroppens uppståndelse.

Litteraturförteckning

Källor

Epifanios. *Panarion*. Ed. K. Holl, GCS 31, 1922.

Hieronimus. *Contra Iohannem*. Ed. J.-L. Feiertag, CCSL 79A, 1999.

Origenes. *Contra Celsum*. Ed. M. Borret, SC 136, 147, 150, 1968-1969.

De principiis. Eds. Crouzel, Simonetti, SC 252, 268, 1978-1980.

Översättningar

Behr, John. 2017. *Origen: On First Principles*. Oxford: Oxford University Press.

Chadwick, Henry. 1953. *Origen: Contra Celsum*. Cambridge: Cambridge University Press.

Roberts, Alexander, Donaldson, James & Coxe, Cleveland A.. 1886. *Ante-Nicene Fathers*. Vol 6. Buffalo: Christian Literature Publishing Co.

Schaff, Philip & Wace, Henry. 1979. *Nicene and Post-Nicene Fathers, Second Series*. Vol 6. Grand Rapids: Eerdmans.

William, Frank. 2013. *The Panarion of Epiphanius of Salamis: Books II and III. De Fide*. Nag Hammadi and Manichean Studies 79. Leiden: Brill.

Litteratur

Bibelkommissionen. 2001. *Bibel 2000*. Stockholm: Libris.

Bynum, Caroline Walker. 1995. *The Resurrection of the Body in Western Christianity, 200-1336*. New York: Columbia University Press.

Cerioni, Lavinia. 2019. "Bodily Souls? Paradoxical Bodies in Origen's Theology of Progress". I *Zeitschrift für Antikes Christentum / Journal of Ancient Christianity*, s. 21-35. Vol 23. Nr 1.

- Chadwick, Henry. 1948. "Origen, Celsus and the Resurrection of the Body." I *The Harvard Theological Review*, s. 83-102. Vol 41. Nr. 2. Cambridge: Cambridge University Press.
- Clark, Elizabeth A. 1992. *The Origenist Controversy: The Cultural Construction of an Early Christian Debate*. Princeton: Princeton University Press.
- Crouzel, Henri. 1986. *Origène*. Rom: Borla; Engelsk översättning: Worrall, A. S.. 1989. *Origen*. Edinburgh: T&T Clark.
- Dechow, Jon F. 2017. "Methodius Conceptual World in His Treatise De Resurrectione." I *Methodius of Olympus: State of the Art and New Perspectives*, red. Katarina Bracht, s. 125-145. Berlin: De Gruyter.
- Edwards, Mark J.. 1995. "Origen's Two Resurrections" I *The Journal of Theological Studies*, s. 502-518. Vol 46. Nr 2.
- Eusebios av Caesarea. 1969. *Ecclesiastical History*. Övers. Roy J. Deferrari. Washington D.C.: The Catholic University of America Press.
- Hritz, J. N. 1965. *Saint Jerome. Dogmatic and Polemical Works*. Washington DC: The Catholic University of America Press.
- Jacobsen, Anders-Christian. 2019. "The Nature, Function and Destiny of the Human Body - Origen's Interpretation of 1 Cor 15". I *Zeitschrift für Antikes Christentum / Journal of Ancient Christianity*, s. 36-52. Vol 23. Nr 1.
- Jacobsen, Anders-Christian. 2019. "Origen on Body and Soul". I *Origeniana Duodecima: Origen's Legacy in the Holy Land - A Tale of Three Cities: Jerusalem, Caesarea and Bethlehem. Proceedings of the 12th International Origen Congress, Jerusalem, 25-29 June, 2017*, s. 589-602. Vol 302. Leuven: Peeters Publishers.
- Lehtipuu, Outi. 2015. *Debates over the Resurrection of the Dead: Constructing Early Christian Identity*. Oxford: University Press.

Lundhaug, Hugo. 2009. "These are the Symbols and Likenesses of the Resurrection." I *Metamorphoses: Resurrection, Body and Transformative Practices in Early Christianity*, red. Turid Karlsen & Jorunn Økland, s. 187-206. Berlin: De Gruyter.

McGuckin, John Anthony. 2022. *Origen of Alexandria: Master Theologian of the Early Church*. London: Lexington Books.

Nationalencyklopedin. "begrepp". <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/begrepp> (hämtad 2023-03-29)

Nestle, Eberhard & Aland, Kurt . 2012. *Novum Testamentum Graece*. 28 rev. uppl. Stuttgart: Deutsche Bibelstiftung.

Platon. 2000. *Staten*. Övers. Magnus Dalsjö. Stockholm: Modernista.

Shilling, Chris. 2003. *The Body and Social Theory*. London: SAGE Publications.

Trigg, Joseph W. 2002. *Origen*. London: Taylor & Francis.

Wilken, Robert Louis. 2013. *The First Thousand Years: A Global History of Christianity*. New Haven: Yale University Press.

Økland, Jorunn. 2009. "Genealogies of the Self: Materiality, Personal Identity, and the Body in Paul's Letters to the Corinthians." I *Metamorphoses: Resurrection, Body and Transformative Practices in Early Christianity*, red. Turid Karlsen & Jorunn Økland, s. 83-108. Berlin: De Gruyter.